

Grupy robocze na platformie sprawiedliwej transformacji

Działanie 1: Przewodnik poświęcony wymianie wiedzy

Listopad 2023

*Regional and
Urban Policy*

Działanie 1: Opracowanie zasobów w celu usprawnienia wymiany wiedzy i wspierania dzielenia się wiedzą oraz wnioskami w zakresie sprawiedliwej transformacji

Liderzy działania: *Stowarzyszenie Valea Jiului, Europejskie Stowarzyszenie Agencji Rozwoju (EURADA)*

Uczestnicy działania: *Sekretariat Komisji Węglowej przy Katolickim Uniwersytecie Karola Eszterházyego, Uniwersytet Trakia*

Kategoria: *Horyzontalna strategia*

Grupy robocze platformy sprawiedliwej transformacji (PST), utworzone w listopadzie 2021 r., zrzeszają wszystkich interesariuszy z całej Europy, których łączy troska o ludzi i miejsca objęte transformacją w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu. Każda z grup roboczych ds. **stali, cementu i chemikaliów** koncentruje się na określonym sektorze wysokoemisyjnym, na który transformacja wywrze duży wpływ, natomiast czwarta grupa robocza koncentruje się na **horyzontalnej strategii dotyczącej zainteresowanych stron**.

Po sfinalizowaniu [dokumentów opisujących zakres](#), określających obszary zainteresowania i cele grupy roboczej, członkowie grupy opracowali [wspólny „Plan wdrożenia”](#), który opisuje ich 17 działań. Plan ten został sfinalizowany i opublikowany w kwietniu 2023 roku. Przez resztę roku liderzy, wraz z innymi członkami grupy roboczej przyczyniającymi się do realizacji Działania, wdrażali swoje poszczególne Działania.

Niniejszy dokument przedstawia ostateczne wyniki Działania 1.

Zastrzeżenie:

Informacje i poglądy zawarte w niniejszym dokumencie są poglądami członków Grup roboczych platformy sprawiedliwej transformacji ds. stali, cementu, chemikaliów i horyzontalnej strategii dotyczącej zainteresowanych stron; nie odzwierciedlają oficjalnej opinii Komisji Europejskiej. Komisja nie gwarantuje dokładności zawartych w nich informacji. Ani Komisja, ani żadna osoba działająca w imieniu Komisji, nie ponoszą odpowiedzialności za treści ani sposób wykorzystania zamieszczonych poniżej informacji. Ponowne wykorzystanie jest dozwolone pod warunkiem podania źródła i nie zniekształcenia oryginalnego znaczenia lub przesłania dokumentu. Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za skutki wynikające z ponownego wykorzystania materiałów. Komisja Europejska wdrożyła politykę ponownego wykorzystywania swoich dokumentów w formie decyzji Komisji 2011/833/UE z dnia 12 grudnia 2011 roku w sprawie ponownego wykorzystywania dokumentów Komisji (Dz.U. L 330 z 14.12.2011, s. 39).

Wprowadzenie

Wyzwania uwzględnione w Działaniu 1

Jedną z największych barier w procesie sprawiedliwej transformacji jest brak informacji na temat samego procesu sprawiedliwej transformacji oraz tego, jak uzyskać dostęp do oferowanego wsparcia.¹ Dotyczy to zarówno regionów, które radzą sobie ze swoimi wyzwaniami samodzielnie, mimo że stoją przed podobnymi wyzwaniami jak inne regiony, jak i kluczowych podmiotów, które są wykluczone z procesu transformacji. Działania związane z wymianą wiedzy mogą pomóc przewyżżyć bariery informacyjne. Regiony mogą uczyć się od siebie wzajemnie i inspirować udanymi (ale też nieudanymi) inicjatywami i rozwiązaniami opracowanymi dla wyzwań związanych ze sprawiedliwą transformacją w innych regionach, tworząc synergie dla obopólnych korzyści i prowadząc do opracowania nowych, ukierunkowanych rozwiązań. Dla powodzenia sprawiedliwej transformacji kluczowe znaczenie ma również zrozumienie, kim są podmioty pracujące nad mechanizmem sprawiedliwej transformacji i terytorialnymi planami sprawiedliwej transformacji (TPST), aby zyskały wiedzę na temat innych podmiotów i nawiązały z nimi współpracę. Może się to wiązać z ustaleniem kluczowych podmiotów, które nie są jeszcze zaangażowane w ten proces.

Cele Działania 1

Niniejszy dokument ma stanowić **kompleksowy przewodnik**, który pomoże usprawnić wymianę wiedzy i uczenie się w dziedzinie sprawiedliwej transformacji, umożliwiając tym samym nawiązanie współpracy przez podmioty pracujące nad tą kwestią i promując możliwości wymiany wiedzy.

Odpowiedzi udzielane są na trzy podstawowe pytania:

- Jak można organizować wymianę wiedzy?
- Z kim można wymieniać się wiedzą?
- Jak finansować wymianę wiedzy?

Przewodnik ma strukturę zorientowaną na potrzeby. Jest w miarę możliwości zwięzły, a tam, gdzie to możliwe, opiera się na istniejących narzędziach i odsyła do nich czytelnika, ponieważ często dobre źródła informacji są już dostępne. Dodatkowo najlepsze praktyki dostarczają informacji w formie przykładów.

Podstawowym i stale aktualizowanym centrum wiedzy na temat procesu sprawiedliwej transformacji jest [Repozytorium wiedzy na Platformie sprawiedliwej transformacji](#). Obejmuje ono podejścia do polityk i projekty, które często mogą służyć jako najlepsze praktyki i źródło inspiracji w poszukiwaniu wiedzy i informacji.

Przewodnik jest wynikiem prac Horyzontalnej grupy roboczej Komisji Europejskiej ds. [PST](#). Grupy robocze PST, skupiające zainteresowane strony z całej Europy, stanowią forum strategicznej wymiany informacji na temat wyzwań wspólnych dla zainteresowanych stron zaangażowanych w proces transformacji w regionach o wysokiej emisji dwutlenku węgla.

¹ Niedawna ankieta przeprowadzona wśród interesariuszy sprawiedliwej transformacji w ramach działań Horyzontalnej grupy roboczej wykazała, że „brak dostępnych informacji na temat procesów sprawiedliwej transformacji” i „brak informacji o tym, jak uzyskać dostęp do oferowanego wsparcia” to dwie z trzech głównych barier napotykanych przy opracowywaniu lub składaniu projektów sprawiedliwej transformacji.

Horyzontalna grupa robocza zajmuje się w szczególności wspólnymi, przekrojowymi kwestiami w najbardziej dotkniętych regionach, takimi jak m.in. **wytyczne dotyczące monitorowania i wdrażania projektów sprawiedliwej transformacji, zestaw narzędzi do informowania o sprawiedliwej transformacji** oraz ten **dokument służący usprawnieniu wymiany wiedzy**.

Zainteresowane strony będące obiektem Działania 1

Niniejszy dokument jest przeznaczony dla odpowiednich podmiotów w regionach objętych Funduszem na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST), w tym dla rządu i władz publicznych, biznesu i przemysłu, środowisk akademickich i ośrodków badawczych, społeczeństwa obywatelskiego i organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów.

Jak wdrożono to Działanie

Prace nad przygotowaniem tego Działania rozpoczęli członkowie grupy Działania, którzy przeprowadzili szeroko zakrojone badania na temat istniejących inicjatyw, podejść i najlepszych praktyk, które były istotne dla wymiany wiedzy. Po przeprowadzeniu tych badań projekty materiałów udostępniono innym członkom grupy roboczej w celu pozyskania ich opinii oraz wykorzystania wiedzy i doświadczeń szerszego grona zainteresowanych stron, aby zapewnić, że ostateczny wynik Działania będzie jak najbardziej praktyczny i możliwy do wdrożenia.

Przewodnik poświęcony wymianie wiedzy

Jak wymieniać się wiedzą – pierwsze kroki

Przed rozpoczęciem i zaplanowaniem wymiany wiedzy należy najpierw jasno określić, co dokładnie chcemy i musimy osiągnąć. W tym celu konieczne jest przeprowadzenie wstępnej analizy.

1. Analiza potrzeb

Pierwszym krokiem jest zastanowienie się, jakie dokładnie są Twoje potrzeby i przed jakimi wyzwaniem stoi. Jeśli masz jasność co do tego, będzie Ci łatwiej znaleźć partnerów do wymiany wiedzy i zwiększyć szanse na sukces. Być może inne regiony i podmioty musiały stawić czoła podobnym wyzwaniom w przeszłości? Można się wiele nauczyć ze sposobu, w jaki sobie z nimi poradziły. Inna grupa zainteresowanych stron może próbować znaleźć rozwiązanie podobnej kwestii, a wymiana z nimi może przyczynić się do powstania nowych pomysłów i dostarczyć wskazówek, jak kontynuować prace.

2. Zbadanie warunków ramowych

Niezbędne jest również zbadanie ram procesu sprawiedliwej transformacji w danym regionie, aby mieć jasność co do możliwości/wykonalności określonych działań i podmiotów, które należy zaangażować. Ramy te obejmują podstawę prawną w postaci [terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji \(TPST\)](#), inne powiązane strategie i plany działania na szczeblu regionalnym/lokalnym oraz inicjatywy i działania już podjęte lub będące w toku. Dobra znajomość TPST jest również ważna, aby zrozumieć, które działania kwalifikują się do finansowania, w tym działania związane z wymianą wiedzy. Dobrze przeprowadzony przegląd TPST w danym regionie, aktualny stan wdrożenia, ramy monitorowania i zaangażowane podmioty będą miały kluczowe znaczenie dla pomyślnej wymiany wiedzy.

3. Mapowanie zainteresowanych stron i gromadzenie informacji

Mapowanie odpowiednich zainteresowanych stron w regionie – zarówno tych, które są zaangażowane w proces sprawiedliwej transformacji, jak i tych, które obecnie nie są, ale powinny być – a także istniejących źródeł informacji, będzie bardzo korzystne dla powodzenia wymiany wiedzy, jak również, na bardziej ogólnym poziomie, dla przewyciężenia rozpoznanych wyzwań i barier. Dobrym punktem wyjścia do mapowania interesariuszy jest Baza danych podmiotów w regionach FST opracowana przez grupę roboczą PST. Jeśli chodzi o źródła informacji, wiele dokumentów pomocniczych można znaleźć na szczeblu europejskim, zwłaszcza na stronie [PST](#). Dodatkowe materiały informacyjne mogą być dostępne na szczeblu krajowym lub regionalnym. W tym przypadku pierwszym punktem kontaktowym powinna być instytucja zarządzająca odpowiedzialna za sprawiedliwą transformację w danym regionie.

Typologia wymiany wiedzy i najlepszych praktyk

Niniejszy rozdział zawiera krótki przegląd różnych rodzajów wymiany wiedzy, a także przedstawia cenne źródła informacji na temat dostępnej pomocy technicznej i najlepszych praktyk.

1. Określenie idealnego rodzaju wymiany – z praktycznego punktu widzenia

Istnieje kilka rodzajów wymiany; zasadniczo to od potrzeb powinien zależeć optymalny format, ale są pewne aspekty, które warto wziąć pod uwagę. Celem tego rozdziału nie jest teoretyczna klasyfikacja, ale skupienie się na zaletach i wadach różnych formatów. Zasadniczo można wyróżnić dwa rodzaje wymiany: online i osobista (Tabela 1).

Tabela1 Zalety i wady różnych typów wymiany

	ONLINE	OSOBISTA
Zalety	<ul style="list-style-type: none">• Stosunkowo łatwo znaleźć czas na organizację zgodnie z kalendarzami uczestników• Efektywny czasowo sposób kontaktu• Format wymagający mniej zasobów ludzkich• Niskie lub zerowe koszty	<ul style="list-style-type: none">• Prawdopodobnie zapewnia głębszy wgląd w wyzwania i potrzeby danego regionu• Łatwiejsze zrozumienie środowiska pracy danego podmiotu• Większy potencjał w zakresie dalszej współpracy
Wady	<ul style="list-style-type: none">• Raczej bezosobowy model• Mniejszy potencjał w zakresie dalszej współpracy• Trudniejsze zrozumienie środowiska pracy danego podmiotu• Zapewnia mniej spostrzeżeń i wrażeń na temat wyzwań	<ul style="list-style-type: none">• Trudniej jest znaleźć termin, który byłby optymalny dla wszystkich• Region gospodarzy potrzebuje więcej czasu na przygotowania• Może to wiązać się z kosztami zarówno dla regionów goszczących, jak i odwiedzających• Format wymagający więcej zasobów ludzkich

Liczba potencjalnych uczestników jest kolejnym aspektem, który może wpłynąć na idealny format wymiany. Jeśli temat jest obszernie opisany, **oparte na konkretach, dwustronne spotkania online** mogą zapewnić skuteczne ramy dla dyskusji. **Obserwowanie bardziej doświadczonych pracowników przy pracy** to wyjątkowa okazja dla danej osoby, aby spędzić więcej czasu w innej organizacji i pogłębić wiedzę. Jest to skuteczny i intensywny sposób nauki, ale wymaga poświęcenia dużo czasu zarówno od osoby odwiedzającej, jak i od gospodarza. Jeśli potrzeba więcej osób z szerokim zakresem wiedzy specjalistycznej, warto zorganizować **wizytę grupową**. Tematyka wymiany powinna decydować o optymalnym składzie delegacji, choć problemem może być optymalna liczba osób. Warto dążyć do stworzenia małej grupy, która może obejmować odpowiednie umiejętności i wiedzę specjalistyczną, aby uniknąć nieefektywnych metod pracy.

2. Przykłady wymiany pomiędzy sektorem akademickim i przemysłowym

Chociaż niniejsze działanie koncentruje się na wymianie między regionami węglowymi, ważne jest, aby zwrócić uwagę na inne rodzaje wymiany, takie jak ta pomiędzy środowiskiem akademickim a przemysłem. Transformacja wymaga szerokiego zakresu wiedzy specjalistycznej, a środowisko akademickie i przemysł odgrywają ważną rolę w pomyślnym wdrożeniu transformacji, głównie ze względu na potencjał innowacyjny oparty na współpracy między tymi dwoma sektorami i możliwej synergii.

W odniesieniu do priorytetów strategicznych określono następujące główne zasady, na podstawie których powinny być realizowane partnerstwa między środowiskiem akademickim a przemysłem:

- koncentracja na możliwościach i przewagach konkurencyjnych regionów, przy jednoczesnym zachowaniu spójności z priorytetami krajowymi;
- orientacja rynkowa działań badawczych w oparciu o zainteresowania i problemy związane z biznesem oraz współpraca z przedstawicielami sektorów biznesowych;
- wielosektorowe partnerstwo zorganizowane na bazie zasad otwartości i inkluzywności;
- holistyczna integracja z łańcuchem wartości;
- ustanowienie międzynarodowych sieci o identycznych i uzupełniających się doświadczeniach i działaniach w danym obszarze, związanych z nauką i biznesem.

Prowadzi to do ustanowienia jednego systemu dla:

- tworzenia kultury wykorzystywania wyników działalności badawczej;
- dostosowania działalności badawczej do charakteru i potrzeb przemysłu i społeczeństwa;
- promowania formalnego transferu technologii (poprzez umowy licencyjne i umowy o współpracy).

Projekt

Identyfikacja i zaangażowanie w projekt szerokiego grona zainteresowanych stron, w tym rządu, sektora prywatnego, społeczeństwa obywatelskiego, reprezentatywnych organizacji sektorowych.

Stworzenie programu partnerskiego, który obejmuje wspólne cele i interesy, ustrukturyzowane zadania i oczekiwane wyniki.

Jasna struktura i relacje między zaangażowanymi organizacjami.

Zastosowanie

Stworzenie programu strategicznego z określonymi celami, działaniami i zadaniami, a także wskaźnikami służącymi do oceny realizacji i pomiaru postępów w jego wdrażaniu.

Stworzenie planu działania z konkretnymi modelami współpracy, w tym nowymi projektami, problemami badawczymi, wspólnymi publikacjami.

Zapewnienie transferu i promowania postępów oraz rezultatów uzyskanych na szczeblu krajowym i międzynarodowym.

Dostosowanie i ocena

Pomiar i instytucjonalizacja sprawdzonych modeli, adaptacja wyników i opracowywanie innowacji.

Ocena i dostosowanie strategii i struktury partnerstwa, zaangażowanie nowych priorytetów i możliwości, zgodnie z określonymi potrzebami i znaczeniem publicznym.

Rysunek 1 Ramy logiczne współpracy między środowiskiem akademickim a przemysłem

3. Wsparcie techniczne

Na szczeblu europejskim dostępny jest szeroki zakres pomocy technicznej, a w szerszej dziedzinie transformacji energetycznej podjęto inne inicjatywy, które mogą okazać się cennymi źródłami dobrych praktyk i budowania potencjału danego regionu. Poniżej znajduje się lista niektórych istotnych przykładów programów pomocy technicznej, które są aktywne do końca 2023 roku:

- **JTP GROUNDWORK:** JTP GROUNDWORK wspiera kwalifikujące się regiony FST we wdrażaniu ich platform TPST, zapewniając dostosowaną do potrzeb pomoc techniczną i usługi doradcze. Możliwe usługi mogą obejmować: planowanie i rozwój projektu; budowanie potencjału; angażowanie i mobilizowanie zainteresowanych stron; wzmocnienie współpracy.
- **C4T GROUNDWORK:** C4T GROUNDWORK wspiera władze zarządzające odpowiedzialne za wdrażanie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Funduszu Spójności w kwalifikujących się państwach członkowskich UE, w szczególności koncentrując się na Celu polityki 2, inwestycjach opartych na „bardziej ekologicznym, niskoemisyjnym przejściu na gospodarkę o zerowej emisji dwutlenku węgla netto”, poprzez zapewnienie dostosowanego do potrzeb doradztwa i pomocy technicznej.
- **START:** START zapewnia dostosowane do potrzeb, krótkoterminowe wsparcie dla regionów węglowych w odniesieniu do rozmaitych aspektów transformacji. Wspiera wysiłki na rzecz dekarbonizacji produkcji i wykorzystania energii, dywersyfikacji

działalności gospodarczej i postępu rozwoju społecznego w regionach i społecznościach, które są silnie dotknięte odejściem od paliw kopalnych.

- **CEL:** Program wsparcia technicznego na rzecz zielonej transformacji energetycznej (TARGET), uruchomiony w listopadzie 2021 roku, jest instrumentem technicznym, który ma na celu ścisłą pomoc regionom węglowym, torfowym i łupkowym UE w identyfikacji i przygotowaniu projektów dotyczących czystej energii i efektywności energetycznej. Będzie również wspierać zrównoważone inwestycje i lokalne miejsca pracy, odchodzące od działalności opartej na paliwach kopalnych. Program jest bezpłatny dla jego beneficjentów.
- **JASPERS:** Wspólna inicjatywa wsparcia projektów w regionach europejskich (JASPERS) to partnerstwo w zakresie wsparcia technicznego pomiędzy Komisją Europejską (Dyrekcją Generalną ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej), Europejskim Bankiem Inwestycyjnym oraz Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju. JASPERS pomaga miastom i regionom realizować wysokiej jakości projekty. Eksperti z programu zapewniają niezależne, praktyczne wsparcie w zakresie strategii, programów i projektów w celu realizacji inwestycji finansowanych przez UE, które promują wzrost i torują drogę do bardziej ekologicznej, lepiej połączonej i bardziej innowacyjnej Europy. Pomoc z programu JASPERS jest bezpłatna dla władz lokalnych i organizatorów, a także dostępna dla większości krajów UE i krajów przedakcesyjnych.
- **ELENA:** Europejskie wsparcie energetyki na poziomie lokalnym (ELENA) zapewnia wsparcie techniczne w zakresie efektywności energetycznej i inwestycji w energię odnawialną ukierunkowanych na budynki i innowacyjny transport miejski.

4. Przykłady najlepszych praktyk

JTPeers Exchange

[JTPeers Exchange](#) to program uruchomiony w ramach Platformy sprawiedliwej transformacji w 2023 roku w celu ułatwienia wymiany i współpracy między regionami FST a innymi zainteresowanymi stronami i praktykami posiadającymi szeroki zakres wiedzy specjalistycznej, wiedzy ogólnej i doświadczenia w zakresie tematów związanych ze sprawiedliwą transformacją. Celem jest wspieranie regionów FST we wdrażaniu ich TPST i obejmuje zarówno regiony węglowe, jak i regiony o wysokiej emisji dwutlenku węgla. Istnieją dwa rodzaje wymian, te odbywające się między dwoma regionami oraz te odbywające się między regionem a ekspertem, przy czym oba rodzaje prowadzą do wymiany wiedzy i najlepszych praktyk w zakresie wdrażania FST.

We wrześniu 2023 roku wybrano pierwszą grupę regionów, które wezmą udział w wymianach w ramach PST (ang. JTPeers Exchanges). Przedstawiono je w poniższej tabeli.

Tabela 2 Przegląd wybranych regionów uczestniczących w wymianach w ramach PST w 2023 roku

Uczestniczące regiony	Obszar zainteresowań
Dopasowania pomiędzy regionami	
Norrbotten (SE) i Midlands (IE) organizują wymianę osobistą, przy dodatkowym wsparciu eksperta z Heves (HU)	Podjęcia oparte na uczestnictwie i kierownictwie społeczności, zielona dywersyfikacja gospodarcza, tworzenie miejsc pracy, czysta energia w przystępnej

	cenie, wielopoziomowe zarządzanie, budowanie potencjału.
Macedonia Zachodnia (EL), Velenje (SI) oraz Dolny Śląsk (PL) (osobista)	Zaangażowanie zainteresowanych stron, rozwój projektów, zielona dywersyfikacja gospodarcza, współpraca transgraniczna, zarządzanie transformacją, społeczności energetyczne.
Dolina Środkowej Sawy (SI) i Dolny Śląsk (PL) (osobista)	Rekultywacja / zmiana przeznaczenia gruntów, projektowanie polityki, zielona dywersyfikacja gospodarcza.
Virumaa Wschodnia (EE) i Macedonia Zachodnia (EL) (online)	Tylko obserwatoria przejściowe, rozwój projektów, przyciąganie inwestycji.
Dopasowanie pomiędzy regionami a ekspertami	
Gotlandia (SE) przeprowadzi wymianę z ekspertem z Macedonii Zachodniej (EL) (online)	Poprawa wielopoziomowego mechanizmu zarządzania i zdolność administracyjna do wdrażania TPST, czysta energia.
Śląsk (PL) przeprowadzi wymianę z ekspertem z Doliny Jiu (RO) (online)	Projekt systemu monitorowania i zarządzania dla regionalnego obserwatorium sprawiedliwej transformacji.
Kraj morawsko-śląski (CZ) przeprowadzi osobistą wymianę z ekspertem ze Śląska (PL)	Rozwój krajobrazu postgórnego.

exchangeEU

Program exchangeEU umożliwił znaczącą i namacalną wymianę między regionami węglowymi w całej Europie. Uczestniczące regiony miały okazję wykorzystać:

- program wymiany dostosowany do zainteresowań i potrzeb uczestniczących regionów;
- praktyczne możliwości uczenia się i namacalne rezultaty wspólnych działań;
- stworzenie długotrwałej sieci praktyków.

W pierwszej rundzie uczestniczyło 19 delegacji z 18 regionów węglowych w okresie przejściowym, a w drugiej rundzie – 23 delegacje z 18 regionów węglowych. Wszystkie wymiany bardzo dobrze udokumentowano, co zaowocowało bogatą bazą informacji na temat uczestniczących regionów. W każdej wymianie uczestniczyli unijni moderatory, dzięki czemu działania były skoncentrowane i skuteczne, zapewniając rzeczywistą wartość dodaną. Wszystkie ulotki dostępne są na stronie internetowej programu. Dzięki nim można zapoznać się z podstawowymi tematami, głównymi wyzwaniem i zaleceniami. Tabela 2 zawiera przegląd przeprowadzonych wymian.

Tabela 3 Zrealizowane wymiany z głównymi tematami w ramach exchangeEU

Uczestniczące regiony	Obszar zainteresowań
Pierwsza runda	

Wymiana pomiędzy Doliną Środkowej Sawy (SI), krajem morawsko-śląskim (CZ) oraz Węgrami Północnymi (HU)	- Zarządzanie transformacją i strategię - Infrastruktura i zrównoważony rozwój lokalizacji
Wymiana pomiędzy Regionem Górnej Nitry (SK), Wschodnim Regionem Spójności (SI) oraz Doliną Jiu (RO)	- Dywersyfikacja gospodarcza i rozwój regionalny - Czysta transformacja energetyczna
Wymiana pomiędzy Małopolską (PL), Aragonią (ES) oraz Uściem (CZ)	- Infrastruktura i zrównoważony rozwój lokalizacji - Tkanka społeczna i dobrobyt
Wymiana pomiędzy Macedonią Zachodnią (EL) a miastem Stara Zagora (BG)	- Zarządzanie transformacją i strategią - Tkanka społeczna i dobrobyt
Wymiana pomiędzy regionem Midlands (IE) a Macedonią Zachodnią (EL)	- Tkanka społeczna i dobrobyt - Dywersyfikacja gospodarcza i rozwój regionalny
Wymiana pomiędzy Lipskiem (DE) a Karłowymi Warami (CZ)	- Dywersyfikacja gospodarcza i rozwój regionalny - Zarządzanie transformacją i strategią
Wymiana pomiędzy Asturią (ES) a Śląskiem (PL)	- Zarządzanie transformacją i strategią
Wymiana pomiędzy Saksonią-Anhalt (DE) a prowincją Virumaa Wschodnia (EE)	- Dywersyfikacja gospodarcza i rozwój regionalny - Tkanka społeczna i dobrobyt
Druga runda	
Wymiana między Łużycami (DE) a Zgorzelcem (PL)	- Zrównoważona infrastruktura - Rekultywacja starych obszarów wydobywania węgla
Wymiana pomiędzy Węgrami Północnymi (HU), Regionem Górnej Nitry (SK) oraz Macedonią Zachodnią (EL)	- Społeczności energetyczne - Przekwalifikowanie i podnoszenie kwalifikacji pracowników - Zaangażowanie zainteresowanych stron
Wymiana pomiędzy Węgrami Północnymi (HU) a Doliną Środkowej Sawy (SI)	- Dywersyfikacja gospodarcza poprzez rozwój infrastruktury - Wdrażanie projektów sprawiedliwej transformacji
Wymiana pomiędzy miastem Stara Zagora (BG) a Karłowymi Warami (CZ)	- Cyfryzacja i innowacje - Rekultywacja regionów górniczych na potrzeby turystyki
Wymiana pomiędzy Regionem Górnej Nitry (SK), Uściem (CZ) oraz Asturią (ES)	- Zarządzanie i wykorzystanie środków FST - Gospodarka wodorowa
Wymiana pomiędzy Macedonią Zachodnią (EL), krajem morawsko-śląskim (CZ) oraz prowincją Virumaa Wschodnia (EE)	- Zaangażowanie młodzieży w proces sprawiedliwej transformacji - Wdrażanie projektów
Wymiana pomiędzy Nadrenią (DE) a wschodnią Wielkopolską (PL)	- Zarządzanie transformacją - Dywersyfikacja gospodarcza z naciskiem na uczynienie regionu atrakcyjnym dla młodych ludzi

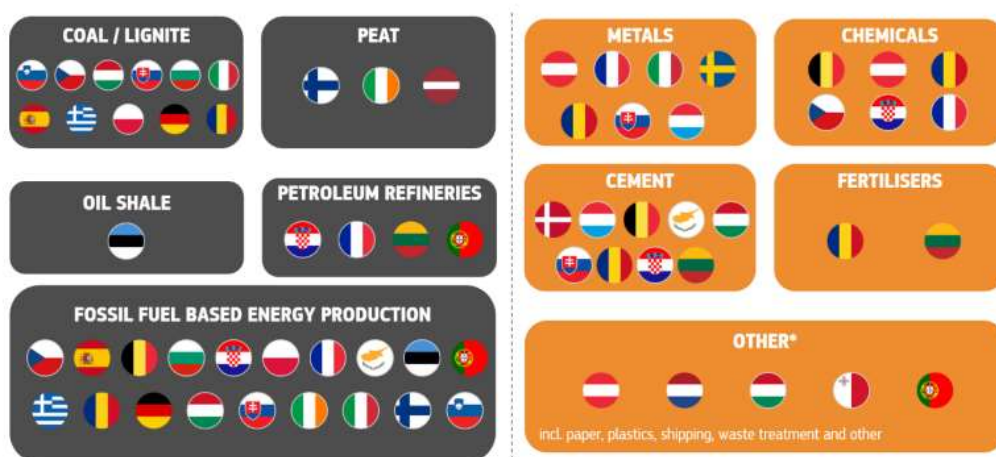
Wymiana pomiędzy prowincją Virumaa Wschodnia (EE), żupanią sisacko-moslawińską (HR) oraz Macedonią Zachodnią (EL)	<ul style="list-style-type: none"> - Dywersyfikacja gospodarcza - Przekwalifikowanie i podnoszenie kwalifikacji - Zaangażowanie gmin w sprawiedliwą transformację
Wymiana pomiędzy regionem Savinjsko-Šaleška (SI) a Śląskiem (PL)	<ul style="list-style-type: none"> - Czysta transformacja energetyczna - Dywersyfikacja przemysłu i rewitalizacja

Jak znaleźć partnerów do wymiany wiedzy

Współpraca odgrywa kluczową rolę w planowaniu i wdrażaniu sprawiedliwej transformacji: Mechanizm Sprawiedliwej Transformacji jest nowym narzędziem przeznaczonym dla wszystkich państw członkowskich UE, dlatego „wspólne myślenie i praca” mogą zaowocować bardziej efektywną i udaną transformacją. Dla danego regionu kluczowe może być budowanie partnerstw z innymi regionami stojącymi przed tymi samymi – lub przynajmniej podobnymi – wyzwaniami. Niniejszy rozdział zawiera opis praktycznych doświadczeń w zakresie tego, jak znaleźć partnerów do wymiany wiedzy.

1. Przegląd regionów kwalifikujących się do FST

Mapa regionów FST jest dostępna na [stronie internetowej PST](#). Regiony można podzielić na główne kategorie w oparciu o sektor gospodarki, od którego są zależne (Rysunek 2).

Rysunek 2 Sektory schyłkowe (w kolorze szarym) i transformujące się (w kolorze pomarańczowym) zidentyfikowane w załącznikach D do [sprawozdań krajowych w ramach europejskiego semestru z lutego 2020 r.](#)

2. Identyfikacja możliwych regionów współpracy

Pierwszym kluczowym krokiem w budowaniu sieci jest znalezienie regionu, który będzie odpowiedni dla danej inicjatywy i w którym współpraca może wnieść wartość dodaną dla danego regionu i danej organizacji. Istnieje wiele sposobów zbierania informacji o regionach; warto w szczególności **zapoznać się z TPST regionów**, które są również dostępne na stronie internetowej [PST](#). Ponieważ TPST mają tę samą strukturę, stosunkowo łatwo jest znaleźć właściwe części, które odnoszą się do określonych potrzeb i wyzwań. Inną opcją jest **zapoznanie się z wydarzeniami organizowanymi przez Platformę sprawiedliwej transformacji oraz Inicjatywę na rzecz regionów górniczych w okresie transformacji**. Należą do nich konferencje PST, podczas których można nie tylko poznać wyzwania właściwe dla danego regionu, ale także zidentyfikować kluczowe podmioty transformacji.

Oprócz tych możliwości warto zwrócić uwagę na [program exchangeEU](#), który był również częścią Inicjatywy na rzecz regionów górniczych w okresie transformacji i zapewnił możliwość znaczącej i namacalnej wymiany między regionami górniczymi w całej Europie. Pod koniec programu opracowano [ulotki](#) – oprócz wielu przydatnych materiałów, takich jak [historie sukcesu](#) – zawierające nie tylko profile regionów i wspólne zidentyfikowane

wyzwania, ale także zalecenia i wyciągnięte wnioski. Broszury informacyjne zawierają również odniesienia do głównych podmiotów i organizacji w każdym regionie węglowym. Ponadto, ważnym programem, na który należy zwrócić uwagę, jest trwająca wymiana pomiędzy równoważnymi podmiotami sprawiedliwej transformacji (JTPeers Exchange), która skupia regiony oraz inne stosowne zainteresowane strony i ekspertów z regionów intensywnie wykorzystujących węgiel, na potrzeby wymiany wiedzy teoretycznej i fachowej w celu wsparcia wdrażania ich TPST. Program ten uruchomiono w 2023 r., a w 2024 r. zostanie on ponownie otwarty dla zainteresowanych regionów i ekspertów.

Najlepsze praktyki z różnych regionów (nie tylko w ramach PST) są podzielone na kategorie na stronie internetowej [obszarów funkcjonalnych w UE](#) (projekt pilotażowy Komisji Europejskiej, realizowany wspólnie z Bankiem Światowym).

3. Znalezienie właściwego partnera

Po zidentyfikowaniu regionu stojącego przed podobnymi wyzwaniami lub znalezieniu najlepszych praktyk, z których można czerpać inspirację, następnym krokiem jest znalezienie partnera do współpracy. To może być zarazem najtrudniejsza część całego procesu. Podczas badania regionów (np. poprzez studiowanie TPST lub prezentacji/filmów z konferencji PST) w poprzednim kroku można było znaleźć **niektóre organizacje i podmioty** działające w dziedzinie sprawiedliwej transformacji w danym regionie.

Aby usprawnić ten krok, członkowie Działania 1 i sekretariat PST stworzyli **bazę danych**, w której można znaleźć **lokalne punkty kontaktowe** z prawie wszystkich kwalifikujących się regionów FST. Baza obejmuje szeroki zakres lokalnych podmiotów i zawiera nazwy organizacji, ich obszar specjalizacji i dane kontaktowe. Z pomocą tej bazy danych można łatwo skontaktować się z podmiotami w regionie docelowym.

Kolejną bardzo przydatną bazą danych w ramach PST jest [baza danych ekspertów JTPeers](#). Obejmuje ona dane ekspertów pracujących nad sprawiedliwą transformacją w całej Europie. Po włączeniu do bazy danych regiony FST i inne zainteresowane strony mogą zwrócić się do ekspertów o poradę w zakresie wdrażania projektów sprawiedliwej transformacji.

Regiony poszukujące partnerów mogą również zainspirować się koncepcją „miast bliźniaczych” lub „miast siostrzanych”, które mają długą tradycję w Europie. Podstawową ideą jest nawiązanie relacji z jednostką geograficzną (miastem, gminą lub regionem) w celu bardziej regularnej współpracy i wymiany z korzyścią dla obu partnerów.

Wnioski

1. Budowanie współpracy z innymi regionami intensywnie wykorzystującymi węgiel wymaga określonych możliwości od organizacji poszukującej, ale jeśli znajdzie się odpowiednich partnerów, można stworzyć wartość dodaną i synergię.
2. Istnieją programy, które mogą wypełnić potencjalną lukę w zakresie możliwości, takie jak program exchangeEU i JTPeers (inne zostały wymienione w poprzednich rozdziałach). Warto mieć oczy szeroko otwarte i poszukiwać różnych możliwości współpracy.
3. Warto również zapoznać się ze stroną internetową PST, na której można uzyskać dostęp do regionalnych TPST: obejmują one wyzwania i potrzeby regionów.
4. Po uzyskaniu informacji na temat regionów można rozpocząć poszukiwania odpowiedniego partnera. Opisane powyżej zestawy danych mogą sprawić, że krok ten będzie bardziej wydajny.

5. Może to wzmocnić współpracę, jeśli uda się zidentyfikować wspólne wyzwanie, któremu chce się razem stawić czoła. Regiony intensywnie wykorzystujące węgiel różnią się od siebie, ale wyzwania, z którymi się mierzą, są zaskakująco podobne.
6. Podczas wymiany – nawet w fazie poszukiwania partnera – opłaca się być maksymalnie ukierunkowanym: dobrze zdefiniowane tematy i dobrze opisane, jasne cele mogą prowadzić do bardziej efektywnej współpracy.

Jak finansować wymianę wiedzy?

Możliwości finansowania z UE jest wiele, ale ich zrozumienie może być trudnym zadaniem. Istnieje wiele programów i przydzielonych funduszy, z których każdy jest zarządzany przez różne organy europejskie lub krajowe, a zatem dąży do różnych celów i przestrzega różnych zasad. Jednak, jak to często bywa, rzeczywistość jest mniej skomplikowana niż się początkowo wydaje.

Wszystkie europejskie możliwości finansowania pochodzą z budżetu UE, tzw. [wieloletnich ram finansowych](#) (WRF). Jest to budżet długoterminowy, przewidziany na kilka lat. Obecny okres WRF obejmuje lata 2021–2027. Oprócz WRF Unia Europejska stworzyła też bezprecedensowy tymczasowy instrument finansowania o nazwie **NextGenerationEU** w odpowiedzi na pandemię COVID-19. Budżet UE i instrument NextGenerationEU są podzielone na różne programy i fundusze.

Bardzo dobry i kompleksowy przegląd różnych programów i funduszy finansowania UE zawiera [Przewodnik po finansowaniu UE](#) (wydanie z 2023 r.) Biura Europejskich Analiz Parlamentarnych, think tanku Parlamentu Europejskiego. Przewodnik dzieli różne fundusze UE według tematów finansowania, np. „Polityka regionalna” lub „Energia”. Oprócz unijnych programów finansowania istnieją też różne formy finansowania przeznaczone na zapewnienie pomocy technicznej, która łączy regiony i inne zainteresowane strony o różnych możliwościach.

Wsparcie techniczne

Poniżej znajduje się kilka przykładów możliwości wsparcia technicznego dostępnych dla regionów:

- **JTP Groundwork**

Uruchomiony w 2023 roku w ramach Platformy sprawiedliwej transformacji program JTP Groundwork to wsparcie techniczne dostępne dla kwalifikujących się regionów FST służące uzyskaniu szczegółowego wsparcia w postaci pomocy technicznej i usług doradczych, aby pomóc we wdrożeniu ich TPST.

- **REGIO Peer2Peer +**

Program [REGIO Peer2Peer +](#) umożliwia pracownikom instytucji programowych i innych organów publicznych zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów [EFRR](#), [Funduszu Spójności](#) i [FST](#) spotkanie się i wymianę wiedzy oraz dobrych praktyk zarówno na poziomie dwustronnym, jak i wielostronnym.

- **JTPeers**

[Program](#) ułatwia wymianę między terytoriami FST a innymi odpowiednimi zainteresowanymi stronami związanymi ze sprawiedliwą transformacją, w tym władzami regionalnymi i publicznymi, a także partnerami społeczno-gospodarczymi, takimi jak organizacje pozarządowe, uniwersytety, związki zawodowe lub przedsiębiorstwa. Wspiera dzielenie się wiedzą i najlepszymi praktykami między ekspertami, terytoriami FST i innymi zainteresowanymi stronami, oferując im możliwość wzajemnego uczenia się na podstawie swoich doświadczeń.

Bardzo przydatnym źródłem, które powstało w ramach projektu [Obszary funkcjonalne w UE](#) i może służyć jako odskocznia w poszukiwaniu finansowania, jest regularnie aktualizowana baza danych na temat [unijnych źródeł finansowania](#). Wiele organizacji napisało ponadto przewodniki na temat unijnego finansowania dla określonych grup docelowych, z którymi warto się zapoznać. Przykładem jest ten [przewodnik](#) Europejskiej Konfederacji Związków Zawodowych, który jest skierowany do związków zawodowych.

Finansowanie unijne

Niniejszy dokument jest przewodnikiem po wymianie wiedzy w kontekście procesu sprawiedliwej transformacji, tylko niektóre z tych funduszy warto przeanalizować dodatkowo jako źródła finansowania:

- **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST)**

Dostęp do [FST](#) (łączna kwota: 19,2 mld EUR) jest powiązany z TPST opracowanymi przez państwa członkowskie w ramach dialogu z Komisją Europejską. Jednak administracje państw członkowskich (na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym) wybierają projekty do finansowania i biorą odpowiedzialność za bieżące zarządzanie, tak zwane „zarządzanie dzielone”. Do opracowania TPST zakwalifikowały się tylko te [terytoria](#), na które transformacja w kierunku neutralności klimatycznej będzie miała najbardziej negatywny wpływ. Plany określają przewidywane rodzaje operacji i mechanizmy zarządzania.

Aby dowiedzieć się, czy można uzyskać dostęp do finansowania wymiany wiedzy w ramach FST, należy sprawdzić TPST swojego regionu lub skontaktować się z [instytucją zarządzającą](#) odpowiedzialną za realizację określonych w nim działań.

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)**

[EFRR](#) to kolejny fundusz zarządzany na zasadzie współodpowiedzialności. EFRR jest skierowany do wszystkich regionów i miast Unii Europejskiej. Program inwestuje w ich rozwój społeczny i gospodarczy. Państwa członkowskie same decydują, jaka część EFRR zostanie wykorzystana na każdy z pięciu obszarów priorytetowych określonych przez Komisję Europejską. Jednak co najmniej 30% środków trzeba przeznaczyć na „bardziej ekologiczną, niskoemisyjną transformację w kierunku gospodarki o zerowej emisji dwutlenku węgla netto i odpornej Europy”.

Dodatkowo EFRR jawnie wspiera „wymianę doświadczeń”. Podobnie jak w przypadku FST, należy skontaktować się z [instytucją zarządzającą](#) EFRR w swoim regionie, aby dowiedzieć się dokładnie, jak uzyskać dostęp do finansowania z EFRR na wymianę wiedzy.

- **Współpraca międzyregionalna (Interreg C)**

Unijny program promujący współpracę między regionami nosi nazwę Interreg. Dzieli się on na różne komponenty w zależności od rodzaju współpracy: współpraca między regionami przygranicznymi (Interreg A), w ramach dużych zdefiniowanych obszarów współpracy transnarodowej, np. regionu Morza Bałtyckiego (Interreg B), lub współpraca międzyregionalna (Interreg C).

Interreg C kładzie szczególny nacisk na promowanie wymiany doświadczeń, innowacyjnego podejścia i budowania potencjału między regionami. Jest to zatem główne nurt Interreg, który należy wziąć pod uwagę przy poszukiwaniu sposobu sfinansowania wymiany wiedzy.

Dodatkowo Interreg C dzieli się na cztery programy, z których dwa są interesujące dla celów niniejszego dokumentu:

- **Interreg Europe** to program uczenia się polityk przeznaczony dla **władz publicznych**. Promuje wymianę doświadczeń i przekazywanie dobrych praktyk między podmiotami na wszystkich szczeblach administracji. Na [stronie internetowej](#) programu można bez trudu przesłać pomysł na projekt w celu wyszukania partnerów i finansowania.
- **Interact** to program wsparcia. Jego celem jest zapewnienie wymiany doświadczeń, informacji i innowacji w celu promowania najlepszych praktyk i ułatwienia współpracy. Można to osiągnąć poprzez ukierunkowane wydarzenia, publikacje i narzędzia. Sam program Interact nie ogłasza zaproszeń do składania wniosków, ale posiada szereg [biur](#) wspierających zainteresowane strony w realizacji projektów i inicjatyw współpracy terytorialnej.

- **Horyzont Europa**

Chociaż niniejszy dokument koncentruje się na wspieraniu wymiany wiedzy dotyczącej demonstracji i wdrażania sprawiedliwej transformacji, pożądana może być również konkretna wymiana wiedzy naukowej i wyników badań. Programem ramowym Unii Europejskiej wspierającym działania w zakresie badań i innowacji jest [Horyzont Europa](#). Przegląd otwartych zaproszeń do działań na rzecz waloryzacji wiedzy można znaleźć [tutaj](#).

- **Erasmus+**

[Erasmus+](#) to unijny program poświęcony edukacji, szkoleniom, młodzieży i sportowi, przewidziany na lata 2021–2027. Edukacja, szkolenia, młodzież i sport to kluczowe obszary, które wspierają obywateli w rozwoju osobistym i zawodowym. Wysokiej jakości edukacja i szkolenia sprzyjające włączeniu społecznemu, a także uczenie się nieformalne i pozaformalne, ostatecznie wyposażają młodych ludzi i uczestników w każdym wieku w kwalifikacje i umiejętności potrzebne do ich znaczącego uczestnictwa w demokratycznym społeczeństwie, zrozumienia międzykulturowego i pomyślnego wejścia na rynek pracy.

- **Agenda miejska dla UE**

[Agenda Miejska dla UE](#) to innowacyjna inicjatywa wielopoziomowego zarządzania polityką miejską, opracowana w ramach współpracy międzyrządowej w sprawach miejskich. Umożliwia miastom, państwom członkowskim, sieciom miast, Komisji Europejskiej, innym instytucjom UE, organom doradczym UE i innym zainteresowanym stronom wspólne rozwiązywanie pilnych kwestii miejskich i osiąganie konkretnych wyników z korzyścią dla obywateli UE. Agenda miejska dla UE zwiększa rolę miast w kształtowaniu polityki krajowej i unijnej, aby lepiej połączyć UE z potrzebami obywateli. Jest to kluczowy mechanizm realizacji Nowej Agendy Miejskiej na szczeblu UE.

